

Balat Camii'nin doğu kısmında yer alan haziresi

diğer çiniler 1938-1947 arasında yerlerinden sökülerek kayıplara karışmıştır. Ayrıca pencerelerin içlerinde, zeminde beyaz mermerle renkli taş kakılmak suretiyle vücuda getirilmiş dikdörtgenler, mihrap şamdanlarının arkasında, süpürgelik hizasında yer alan Bursa kemerli ve palmetli mermer levhacıklar, mukarnaslarla donatılmış ahşap mahfil sütunları ile dışarıda güneybatı köşesinde yer alan güneş saati de kayda değer unsurlardır. Ahşap minber, kalem işleri ve alçı revzenler ise son tamiratta konmuş olup ilk yapıdan kalma değildir. Halen çıtalar ile taksim edilmiş düz bir sahaya sahip olan ahşap tavanın ortasında vaktiyle, çatı altında gizlenen ahşap bir kubbenin var olduğu bilinmektedir. Harimin kuzeybatı köşesinde yükselen minare bütünüyle kesme köfekiden örülmüş olup iki yapıdan kalma yarım sekizgen kaidesi, barok üslubu aksettiren kesik koni biçiminde pabucu, daire kesitli gövdesi, kaval silmeli şerefesi ve kurşun kaplı konik ahşap külâhi ile dikkati çeker.

BİBLİYOGRAFYA :

Mecmûa-i Cevâmî, I, 16-17, nr. 33; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 308; Ayvansarayî, *Mecmûa-i Tevârîh*, s. 98-99, 240; a.mlf., *Hadikatü'l-cevâmî*, I, 55-57; Âsitâne Tekkeleri, s. 3; Bandırmalızâde, *Mecmûa-i Tekâyâ*, İstanbul 1307, s. 4; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşî), s. 10-11; Tanışık, *İstanbul Çesmeleri*, I, 88; Konyalı, *Mimar Koca Sinan'ın Eserleri*, s. 86-88; Semavi Eyice, *İstanbul-Petit Guide à Travers les Monuments Byzantins et Turcs*, İstanbul 1965, s. 65; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1962, I, 31-32; Sedad Hakkı Eldem, *Köşkler ve Kasırlar*, İstanbul 1969, I, 17; Metin Sözen, *Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan*, İstanbul 1975, s. 162, 373; W. Müller-Wiener, *Bildlexikon zur Topographie Istanbul*, Tübingen 1977, s. 381; Aptullah Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul 1986, s. 25, 34, 115, 259, 276; R. Ekrem Koçu, "Balat Camii", *İst.A*, IV, 1965-1966.

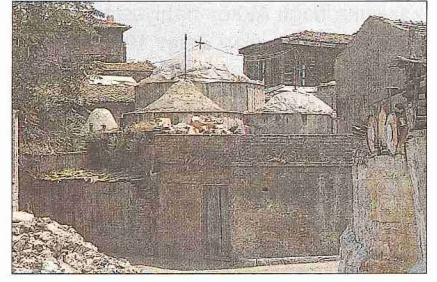
BAHA TANMAN

BALAT HAMAMI

İstanbul'da Balat semtinde
XV. yüzyıla ait hamam.

Haliç kıyısında aynı addaki mahallede, Mimar Sinan'ın eseri olan Ferruh Kethüdâ veya Balat Camii'nin yanında bulunmaktadır. Yakın tarihlerde buraya Çavuş Hamamı da denilmiştir ki yanlıştır. İstanbul'un en eski hamamlarından biri olan bu tarihî eserin ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı şimdiye kadar bilinmiyordu. R. Ekrem Koçu, Sultan II. Bayezid'in ilk saltanat yıllarında, hatta belki de Fâtih Sultan Mehmed devrinde yapılmış olabileceğini ileri sürmektedir. Gerçekten Fâtih'in bir vakfiyesinde, kurduğu hayrata gelir sağlamak üzere yapılan hamamlar arasında, bir Balat Kapısı Hamamı ve ayrıca bir de Çavuşbaşı Hamamı vardır. Bunlardan birinin bugünkü Balat Hamamı ile aynı olabileceği tahmin edilmektedir. Evliya Çelebi burayı Balat Hamamı adıyla kaydettiği gibi 1288 (1871) tarihli, hamamlara dair bir belediye nizamnâmesinde de birinci sınıf hamamlar arasında Balat Hamamı adıyla anılmıştır. Hamam Balat Kapısı'nın evvelce bulunduğu yerin tam karşısında olduğuna göre Fâtih evkafındaki Balat Kapısı Hamamı olması çok kuvvetle muhtemeldir. E. Hakkı Ayverdi ise bu hamamı Çavuşbaşı Hamamı olarak adlandırmakta ve Tahtaminare Mescidi yanındaki de Balat Kapısı Hamamı olarak göstermektedir ki hatalıdır. Adı ne olursa olsun bugün mevcut Balat Hamamı Fâtih devrine aittir.

Bir çift hamam olan Balat Hamamı mimari bakımından şimdiye kadar incelenmemiştir. Ayverdi'de yayımlanan plan buraya değil Tahtaminare Mescidi yanındaki hamama aittir. R. E. Koçu'nun planı ise sadece erkekler kısmının bir krokisidir. Geç bir devirde şimdiki biçimini aldığı anlaşılan soyunma yeri (camkân) yüksek pencereli bir aydınlık feneriyle ışık alır. Soyunma yerinden geçilen ılıklik veya soğukluk bölümü yandadır. Bu durum Türk hamam mimarisinde pek görülmeyen bir özelliktir. Üzeri beşik tonozla örtülü olan ılıklikten geçilen dar dehlizin bir tarafında helâlar sıralanır, aynı dehlizin sonunda ise başka hiçbir hamamda olmayan, beş basamaklı bir taş merdivenle inilen tonozlu kare bir mekân bulunur. "Yahudi bata-

Balat Hamamı - İstanbul

ğı" denilen bu tonozlu hücrede yalnız Müsevîler'in kullandıkları bir havuz vardır. Sıcaklık bölümü ise dikdörtgen biçiminde iki yanı eyvanlı, kubbeli büyük bir mekân olup en dip duvarına bitişik kare şeklinde bir göbek taşı sekisine sahiptir. Sıcaklık kısmından ise kare planlı ve kubbeli iki halvet hüccesine geçilir. Böylece Balat Hamamı, çift halvetli hamam tipinin bir örneğidir. Kadınlar kısmının mimarisi hakkında bilgi edinilememiştir.

Balat Hamamı herhangi bir süslemeye sahip bulunmamakta ise de İstanbul'un bugün ayakta kalabilmiş en eski hamamlarından biri olarak değerli bir eserdir. Ayrıca başka hamamlarda görülmeyen mimari özellikleri bakımından da dikkate değer bir yapıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 331; a.e. (haz. Zuhurî Danişman), İstanbul 1969-71, II, 34; *Fâtih Mehmed II. Vakfiyeleri* (nşr. Vakıflar Umum Müdürlüğü), Ankara 1938, s. 213, vr. 94^{a-b}; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsî IV*, s. 593, nr. 596, 729, 732 (resim 896'daki plan buraya ait değildir); R. Ekrem Koçu, "Balat Hamamı", *İst.A*, IV, 1967-1970.

SEMAVİ EYİCE

BALBAN HAN

(bk. BALABAN HAN).

BALDIRZÂDE MEHMED EFENDİ

(ö. 1060/1650)

Osmanlı müderris ve kadısı,
Ravza-i Evliyâ'nın
müellifi, şair.

Bursa'da doğdu. Tokatlı Ali Dede'nin torunu ve Bursa Ulucami vâizlerinden Mustafa Efendi'nin oğludur. İyi bir tahsil gördü. 1594'te Arapzâde Abdürreâf